

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

з теми **МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта
заочної форми здобуття вищої освіти
Сльоз-Бекер Ірини Володимирівни

Керівник: Франчук Т.Й.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Галаманжук Л.Л.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ.....	7
1.1. Аналіз поняття «діяльнісний підхід» у світлі сучасних освітніх трансформацій.....	7
1.2. Сутнісні характеристики діяльності як центральної категорії діяльнісного підходу в освіті	15
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	23
2.1. Діяльнісний підхід у системі Державного стандарту початкової освіти.....	23
2.2. Застосування елементів діяльнісного підходу в умовах освітнього процесу в початковій школі	30
2.3. Експериментальна перевірка ефективності застосування діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи.....	48
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	69
Додаток А. Завдання для констатації рівнів сформованості ключових показників	69
Додаток Б. Комплекс завдань для експериментальної перевірки педагогічних умов	71

ВСТУП

Сучасний світ з його глобалізацією, технологічними проривами та соціальними трансформаціями формує новий виклик для освіти. Від теперішнього та майбутніх поколінь вимагається не просто сума знань, а комплекс компетентностей, що дозволяють адаптуватися до швидкозмінливих умов, критично осмислювати інформаційні потоки, самостійно приймати обґрунтовані рішення та знаходити нестандартні шляхи вирішення складних проблем. Формування цієї здатності до життєвого та професійного саморозвитку має свої витоки в початковій ланці освіти, адже саме школа як універсальний соціальний інститут відіграє визначальну роль у становленні активної, відповідальної та автономної особистості, здатної до успішної самореалізації.

Відповідно до вимог часу, сучасна українська освіта, що реформується в руслі концепції Нової української школи (НУШ), здійснює фундаментальний перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісно-діяльнісної. Цей перехід законодавчо закріплений у Державному стандарті початкової освіти (2018), який як методологічну основу визначає діяльнісний підхід. Його сутність полягає не у відмові від знань, а в зміщенні акценту на вміння застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях. Пріоритетом стає цілісний навчальний процес, спрямований на формування в учнів умінь виявляти проблему, шукати та відбирати необхідну інформацію, критично її аналізувати, робити обґрунтовані висновки та творчо використовувати отримані результати для подальшої пізнавальної та практичної діяльності. Таким чином, ключовим принципом сучасної освіти є зв'язок «знаю – можу – застосовую».

Теоретичні засади та методологію впровадження діялісного підходу в освітній простір України розроблено у фундаментальних працях провідних вітчизняних учених. Питання методології діялісного навчання, компетентнісного підходу та нових педагогічних умов реалізації реформ глибоко аналізують Н. Бібік, О. Савченко, Л. Пироженко, О. Пометун,

О. Онопрієнко. Безпосередньо в контексті трансформації початкової ланки освіти та втілення ідей НУШ значний внесок зробили дослідження І. Лікарчук, Л. Хомич, І. Коваль, І. Богданової, Н. Марини. Важливими також є роботи фахівців із сучасних освітніх технологій Т. Бакка, О. Топузова, Т. Яценка, С. Шиян. У зарубіжній педагогічній науці ідеї діяльнісного навчання отримали розвиток у працях Д. Брунера (теорія пізнавального розвитку), Г. Гарднера (теорія множинного інтелекту), К. Роджерса (особистісно-орієнтований підхід), Д. Колба (теорія досвідченого навчання) та Р. Мейера (дослідження когнітивного навантаження).

Однак, незважаючи на значний теоретичний базис і наявність ґрунтовної нормативно-методичної бази, питання практичної імплементації діяльнісного підходу в щоденну роботу вчителів початкових класів залишається надзвичайно актуальним і супроводжується низкою системних труднощів. На практиці педагоги стикаються зі складностями під час організації навчального середовища, що стимулює дослідницьку активність та взаємодію; добору та адаптації методів і форм навчання, що реалізують принцип діяльності (наприклад, проектна діяльність, проблемне навчання); розробки та впровадження ефективних інструментів формувального оцінювання, що відстежує динаміку розвитку компетентностей. Крім того, викликом залишається побудова освітнього процесу не як передачі готових знань, а як конструювання навчальних ситуацій, що впливають із реального життєвого досвіду учнів та мотивують їх до самостійного пізнання. Саме ця розбіжність між передовою теорією та щоденною практикою, між декларованими цілями та реальними можливостями їх досягнення в конкретних умовах шкільного життя, і зумовлює необхідність подальшого глибшого вивчення, осмислення та розробки практичних механізмів для успішної реалізації діяльнісного підходу в сучасній українській початковій школі.

Об'єкт дослідження – освітній процес у сучасній початковій школі в умовах реалізації концепції Нової української школи.

Предмет дослідження – теоретичні засади, практичні механізми та педагогічні умови ефективної реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити комплекс педагогічних умов і методичних підходів до реалізації діяльнісного підходу як основи організації компетентнісного освітнього процесу в початковій школі.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність і зміст діяльнісного підходу на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та нормативних документів НУШ.

2. Охарактеризувати методичні особливості та форми його реалізації (проблемне, проєктне, інтерактивне, групове, ігрове навчання) у початковій школі.

3. Обґрунтувати й перевірити педагогічні умови ефективного впровадження діяльнісного підходу у практику роботи вчителя початкових класів.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплекс методів, зокрема:

– теоретичні: аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та нормативних документів; систематизація; узагальнення; порівняльний аналіз; моделювання.

– емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); спостереження; аналіз результатів навчальної діяльності учнів; методи математичної статистики для обробки експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження. Систематизовано та конкретизовано структурну модель діяльності як центральної категорії підходу, адаптовану до потреб початкової школи. Розроблено та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов ефективного впровадження діяльнісного підходу, що враховує вікові та індивідуальні особливості молодших школярів.

Практична цінність роботи полягає в методичних рекомендаціях, формах та технологіях реалізації діяльнісного підходу на уроках у початкових класах та у позаурочній діяльності. Розроблено та апробовано модель організації освітнього процесу на засадах діяльнісного підходу, що включає ротаційні моделі («Щоденні 5», «Щоденні 3»), створення розвивального середовища («Куточок дослідника») та систему критеріального оцінювання.

Отримані результати та висновки можуть бути використані в практичній діяльності вчителів початкових класів, під час підвищення їх кваліфікації, а також у процесі підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Апробація: Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2024-2025 рр.).

Є публікація у збірнику студентів і магістрантів педагогічного факультету №21 «Методичні аспекти реалізації діяльнісного підходу в системі Державного стандарту початкової освіти».

База експерименту: Експеримент проводився в Кам'янець-Подільському ліцеї №17 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Структура роботи. Робота складається з двох розділів, висновків та списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження комплексно розкриває теоретико-методичні засади та експериментально підтверджує ефективність реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи, що дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Дослідження підтверджує, що діяльнісний підхід є методологічною основою сучасної початкової освіти України, законодавчо закріпленою в Державному стандарті та концепції НУШ. Він являє собою не сукупність окремих методів, а цілісну парадигму, що передбачає переорієнтацію освітнього процесу з трансляції знань на конструювання учнями власного досвіду через активну, суб'єктну, практично спрямовану діяльність.

2. Ефективність діяльнісного підходу безпосередньо залежить від розуміння діяльності як структурованого, мотивованого, цілеспрямованого процесу, що має чіткі компоненти (потреба/мотив, ціль, завдання, дії, операції, засоби, результат, рефлексія). Саме через цю структуровану діяльність відбувається становлення учня як суб'єкта навчання, формується вміння вчитися протягом життя та розвиваються ключові компетентності.

3. Аналіз Державного стандарту початкової освіти засвідчив, що ідеї діяльнісного підходу системно інтегровані в його структуру: від загальної мети та методологічних засад до очікуваних результатів навчання за кожною освітньою галуззю. Вимоги до вмінь аналізувати, досліджувати, моделювати, критично оцінювати та творчо застосовувати знання є прямим відображенням принципів діяльнісного підходу.

4. Експериментальне дослідження підтвердило високу ефективність запропонованого комплексу умов. Найбільший вплив на розвиток пізнавальної активності, ключових компетентностей та навчальної мотивації учнів мали:

– системне поєднання різних видів діяльності (проектної, дослідницької, проблемно-пошукової, ігрової), що забезпечило різнобічний розвиток учнів.

– Створення спеціально організованого розвивального середовища («Куточок дослідника»), що стимулювало самостійну пізнавальну активність і дослідницький інтерес.

– Реалізація диференційованого підходу через ротаційні моделі («Щоденні 5», «Щоденні 3»), що дозволило врахувати індивідуальні освітні потреби кожного учня та суттєво підвищити рівень успішності.

5. Робота демонструє широкий спектр конкретних форм реалізації підходу: проблемне навчання (через розв'язання проблемних ситуацій), проектне навчання (за алгоритмом «Шість П»), групове (кооперативне) навчання, інтерактивні методи («асоціативний кущ», «віночок»), ігрові технології (у тому числі з використанням LEGO), емпіричне навчання (спостереження, досліди). Їхнє поєднання на різних уроках та у позаурочній діяльності робить навчання цікавим, значущим і ефективним.

6. Експеримент зафіксував статистично значуще покращення в експериментальній групі за всіма ключовими показниками: різко зросла пізнавальна активність і внутрішня мотивація, значно покращилися навички критичного мислення, комунікації, самоорганізації, самоконтролю та самооцінки. Це свідчить про те, що діяльнісний підхід справді сприяє цілісному розвитку особистості молодшого школяра, формуючи не просто суму знань, а комплекс компетентностей, необхідних для життя у сучасному світі.

7. Успішна реалізація діяльнісного підходу вимагає від вчителя переходу від ролі транслятора знань до ролі організатора, фасилітатора, консультанта та співдослідника. Ключовими професійними якостями педагога стають вміння конструювати проблемні ситуації, організовувати різновиди діяльності,

надавати ефективний зворотний зв'язок і використовувати критеріальне оцінювання.

Таким чином, діяльнісний підхід, реалізований на основі системного комплексу педагогічних умов і сучасних методик, є найбільш ефективним шляхом перетворення освітнього процесу початкової школи на середовище цілісного розвитку особистості, формування в учнів здатності та готовності до самостійного пізнання, творчого вирішення життєвих проблем і успішної самореалізації в умовах динамічного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берека В.Є., Галас А.В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
2. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.
3. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти // Початкова школа. 2010. №9. С. 1–4.
4. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті // Український педагогічний журнал. 2015. №1. С. 47–58.
5. Бібік Н.М., Бондарчук Г.П. Я досліджую світ: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 136 с.
6. Бібік Н.М., Бондарчук Г.П. Я досліджую світ: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 136 с.
7. Бібік Н.М., Бондарчук Г.П. Я досліджую світ: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 2. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 136 с.
8. Бовсунівська Г., Трохименко Т. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі // Житомирщина педагогічна. 2022. №2 (26).
9. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. Вид. 2-ге, доопрац. і доп. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
10. Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ: підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1. Київ: Світич, 2018. 128 с.
11. Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ: підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2. Київ: Світич, 2018. 128 с.

12. Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ: підруч. інтегр. курсу для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1. Київ: Світич, 2019. 128 с.
13. Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ: підруч. інтегр. курсу для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2. Київ: Світич, 2019. 128 с.
14. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як цього навчити: науково-методичний посібник. Харків: Видавнича група «Основа»: «Тріада +», 2007. 112 с. (Серія «Педагогічні інновації. Майстерня»).
15. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. С. 98.
16. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник. / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
17. Гузій Н. Діяльнісно-орієнтовані методологічні засади педагогічного професіоналізму // Проблеми сучасної педагогічної освіти: [зб. ст.]. Ялта: [б. в.], 2007. Серія Педагогіка і психологія. Вип. 15. С. 118–125.
18. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4 (вкладка).
19. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 366 с., іл.
20. Дмитренко О. більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/school/method/85081/>.
21. Енциклопедія. Академія пед. наук України ; головний редактор В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
22. Зубцова Ю.Є. Особливості реалізації діяльнісного підходу в початковій школі // Інноваційна педагогіка. Випуск 50. Том 1. 2022. С. 14-17. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_1/2.pdf.

23. Інноваційні технології навчання у початковій школі / упоряд. В.П. Терещук, О.В. Лесіна. Харків: Основа, 2007. 240 с.
24. Інтерактивні технології навчання у початковій школі: навч. посіб. Біда О.А., Кравчук О.В., Коберник Г.І. та ін. Умань: Софія, 2007. 212 с.
25. Колток Л., Стахів Л., Сторонська М. Інтегроване вивчення предметів у початковій школі : матеріали для практичних занять і самостійної роботи. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 80 с.
26. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія. авт. О.І. Бульвінська, Н.О. Дівінська, Н.О. Дяченко, О.В. Жабенко, І.О. Линьова, Ю.А. Скиба, Г.П. Чорнойван, О.Г. Ярошенко; за ред. О.Г. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
27. Литньов В.Є. Інноваційна діяльність педагога – серйозне випробовування сучасної освіти на професійну майстерність. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник. Житомир: ФОП Левковець, 2012. С. 3–7.
28. Мартинюк Т.С. Методика реалізації діяльнісного підходу у процесі навчання географії України учнів 8-9 класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2016. 222 с.
29. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал. 2016. №1 (132). С. 76–79.
30. Москаль О. В. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі: навч.-метод. посібн., 2019. 20 с.
31. Навчальне видання «Проектування та проведення уроку в початкових класах на засадах компетентнісного (діяльнісного) підходу» / Упоряд. Дрожжина Т. В., Гезей О. М. Харків: Вид. група «Основа», 2014. 127 с.

URL: <http://ukped.com/materialy/teoriia-navchannia/6390-zahalni-ponyattya-prohttp://ukped.com/materialy/teoriia-navchannia/6390-zahalni-ponyattya-pro-kompetentnisnyy-diyalnisnyy-pidkhid-v-osviti.htmlkompetentnisnyy-diyalnisnyy-pidkhid-v-osviti.html>.

32. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. Біла книга. The LEGO Foundation, 2017. URL: <http://surl.li/btwkw>.

33. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2013): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 5-6 грудня 2013 р., м. Суми. Суми: ВВП «Мрія», 2013. 206 с.

34. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.

35. Нова українська школа: порадник для вчителя. під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

36. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.

37. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: актуалітети модернізації початкової загальної освіти. Проблеми сучасного підручника. 2017. Вип. 19. С. 244–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2017_19_29.

38. Особливості організації дослідницької діяльності учнів у сучасному закладі освіти: Матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції. КНІ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Черкаси, 2018. 103 с.

39. Паркер Р., Томсен Б. Діяльнісний підхід у школі. Біллунд : LEGO Fonder, 2019. 75 с.

40. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. Київ: А.С.К., 2004. 256 с.
41. Пометун О.І. Діяльнісний підхід. Енциклопедія освіти. 2021. С. 25–251.
42. Пономарьова К. І. Українська мова та читання: Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 1. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.
43. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 - Text19#Text>.
44. Рейчел Паркер, Бо Ст'єрне Томсен. Діяльнісний підхід у школі. URL: https://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-athttps://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-at-school_ukranian_version.pdfschool_ukranian_version.pdf.
45. Савицька В.В. Путівник реалізації компетентнісного підходу на сучасному уроці (нормативно-інформаційне забезпечення): методичний посібник. Радивилів, 2019. URL: <https://naurok.com.ua/putivnik-realizaci-85kompetentnisonogo-pidhodu-na-suchasnomu-uroci-normativno-informaciynezabezpechennya-148545.html>.
46. Савченко О.Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися // Початкова школа. 2007. №8. С. 1–5.
47. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
48. Савченко О.Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодшого школяра // Наукові записки Малої академії наук України: збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. Київ: ТОВ «Праймдрук», 2012. С. 32–38.
49. Савченко О.Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів // Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. Том 19. №3. С. 26–32.

50. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ, 2004. С. 33–44.

51. Самойлов С., Ціперко Т. Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (5-6 класи) // Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник. 2022. №58. С. 172–190.

52. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати // Методист. 2018. № 5. травень. С. 4-21.

53. Солодкіна Т.М. Технологія діяльнісного методу навчання і його реалізація на уроках в початкових класах. Діяльнісний пвдхід в освіті. 2017. http://plotnikovans.blogspot.com/2017/04/blog-post_17.html.

54. Сорочук І. І. Роль діяльнісного підходу у процесі становлення педагога нового покоління. Молодий вчений. 2018. №12.1 (64.1). С. 63–67.

55. Сусь Б.А. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань // Збірник наукових праць. 2007. №4 (Педагогічні науки). Бердянськ, 2007. С. 5–8.

56. Сучасний психолого-педагогічний словник. Авт. кол. за заг. ред. О.І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (київська область): Домбровська Я.М., 2016. С. 246–247.

57. Хома О., Ліба О. Формування компетентностей у молодших школярів в контексті сучасних освітніх реформ // Освітологічний дискурс. 2018. №1-2 (20-21). С. 291–302.

58. Чернецька Т. Творчість молодших школярів у контексті формування складових дослідницької позиції (на основі аналізу педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського) // Наукові записки Кіровоградського державного

педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 123(1). С. 319–323.

59. Чернецька Т.І. (Мієр Т.І.). Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посібник. Київ: ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.

60. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект: посібник для вчителів і студентів. Київ, 2006. 220 с.

61. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник. Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.